

Mariánský sloup v Uničově

Iva Orálková

Mariánský sloup v Uničově byl postaven jako projev vděku města za odvrácení nebezpečí od Husitů (1424), Hunů (1463) a následných morových ran (1709, 1715).¹

Barokní sloup s vrcholovou sochou Panny Marie Immaculaty je významným sochařským dílem, které bylo pro své památkové hodnoty zapsáno v Ústředním seznamu nemovitých kulturních památek České republiky. Autorství sochařské výzdoby sloupu je připisováno několika sochařům, z nichž jmenujeme především Severina Tischlera a Jiřího Antonína Heinze.

První mariánské sloupy v Čechách a na Moravě nebyly morové, posléze však byly zřizovány právě především po ústupu epidemií². Řada odkazů v literatuře zmiňuje u mariánských sloupů pravidelně konané pobožnosti a výjimkou nebyly ani pořádané pouti. Kamenný památník mariánské úcty, který byl ve střední Evropě vztyčován od poloviny 17. století, vrcholí sochou Panny Marie – nejčastěji typu Immaculata^{3, 4}. Ta bývá zpravidla na architektonicky utvářeném soklu doprovázena sochami dalších světců – přímělců za odvrácení moru, či požáru, nepřátel a jiných nebezpečí. Tak je to i v případě Mariánského sloupu v Uničově.

Původně měl být uničovský sloup oslavou sv. Jana Nepomuckého, později však bylo rozhodnuto o zasvěcení sloupu Panně Marii.⁵

Panna Marie bývala velmi mocnou ochránkyní proti moru. Magistráty a duchovní správy pořádaly poutní průvody, konaly pobožnosti v přírodě a slibovaly postavit památník, zasvěcený Panně Marii. U postavených památníků moru bylo jejich snahou zavést pravidelné pobožnosti. Vznikaly kostely, kaple, oltáře či sochy mariánského zasvěcení. Literatura zmiňuje oficiální přístup pražské lékařské fakulty, která doporučovala obyvatelstvu měst, postižených morem, „hledati útěchu v modlitbě, vzývání Panny Marie a svatých patronů proti morové nákaze, mezi nimiž jsou jmenováni sv. Šebestián, sv. Roch, sv. Pavlína, sv. Rozálie, sv. Karel Boromejský, sv. Václav a sv. Jan Nepomucký“.⁶

---

¹ Müllerová, Š.: Život a dílo moravského sochaře Georga Antona Heintze. /Počáteční tvůrčí období/, Diplomová práce FF UP v Olomouci, Olomouc 1995

² Štorm, A. – Krajča, A.: Mariánské sloupy v Čechách a na Moravě, Praha 1939

³ P. M. Neposkvrněného početí

⁴ Štorm, A. – Krajča, A.: Mariánské sloupy v Čechách a na Moravě, Praha 1939

⁵ Müllerová, Š.: Život a dílo moravského sochaře Georga Antona Heintze. /Počáteční tvůrčí období/, Diplomová práce FF UP v Olomouci, Olomouc 1995

⁶ Štorm, A. - Krajča, A.: Mariánské sloupy v Čechách a na Moravě, Praha 1939

V Čechách a na Moravě vznikl největší počet mariánských sloupů v dobách po morových epidemiích, které naše země postihly v letech 1680 a 1714. Nejstarší ojedinělé sloupy jsou architektonicky jednodušší a sochařská výzdoba není tak bohatá, jako je tomu u sloupů rozvinutého baroka. Zrealizovat architektonicky a sochařsky náročnou stavbu trvalo vzhledem k finančním těžkostem, které provázely morem postižená města, někdy i déle než 50 let. Stavba sloupu byla pro obyvatelstvo výjimečným počinem a průběh prací byl vždy sledován s mimořádným zájmem. Nebylo žádnou výjimkou, že se na pracech podílela řada dobrovolníků.⁷

Při oslavách v časech mariánských svátků byly sloupy Panny Marie zdobeny květinovými girlandami, obrazy, či sochami, které věřící přinášeli ze svých domovů. Za večerních pobožností se rozsvěcela řada různobarevných lamp a skleněných koulí, pestré průvody krojovaných věřících s kostelními či cechovními korouhvemi doprovázela hudba, zpěv a víření bubnů.....⁸

Podnět k výstavbě Mariánského sloupu v Uničově dalo „Bratrstvo Panny Marie a sv. Jana Nepomuckého – Zu Ehren der heiligsten Jungfrau Maria und des heiligen Johann von Nepomuck“ a uničovský děkan - představený bratrstva – Ondřej Antonín Richter. Richter byl nástupcem děkana Františka Ludvíka Panenky, který zřídil v roce 1727 na postavení sloupu odkaz 150 zlatých; Richter ve sbírce pokračoval a návrh, podle něhož měl být sloup realizován, patrně objednal u Václava Rendra, olomouckého sochaře.⁹

Volba místa pro budoucí mariánský sloup byla tématem zasedání uničovské rady dne 12. července 1729. Z radního protokolu vyplývá, že již v té době byl nákres sloupu zhotoven a místo pro sloup vyměřeno. Zasedání rady bylo ukončeno doporučením, aby se místo, které kameník původně určil, respektovalo.¹⁰ Ještě na podzim roku 1729 byl položen základní kámen památníku severně od radnice.¹¹

---

⁷ Štorm, A. - Krajča, A.: Mariánské sloupy v Čechách a na Moravě, Praha 1939

⁸ Štorm, A. - Krajča, A.: Mariánské sloupy v Čechách a na Moravě, Praha 1939

⁹ Müllerová, Š.: Život a dílo moravského sochaře Georga Antona Heintze. /Počáteční tvůrčí období/, Diplomová práce FF UP v Olomouci, Olomouc 1995

Václav Renda, křtěn 31. 8. 1669 v Olomouci, pohřben 3. 8. 1733 v Olomouci. Kamenický mistr a císařský privilegovaný architekt. Učednické a tovaryšské začátky u olomouckého kamenického mistra a stavitele Václava Schüllera, později působil v Kroměříži a ve Vratislavi, odkud se vrátil do Olomouce roku 1694. Téhož roku se stává olomouckým měšťanem. Podle jeho návrhů došlo patrně k realizacím mariánských morových sloupů J. Sturmerem. Renderovy návrhy zřejmě sloužily sochařům S. Tischlerovi a J. A. Heinzovi. Podle Renderových návrhů pracoval rovněž sochař F. Sattler. Vedle B. Fontany se Renda svým uměleckým podnikáním výrazně podílel na formování sochařství na Moravě v tendencích berninismu. In: Nová encyklopedie českého výtvarného umění, Praha 1995

¹⁰ Posun památníku by komplikovala existence pranýře. In: Protokoly ze zasedání rady – Ratsprotokollen - jsou uloženy v SOKA Olomouc, Archiv města Uničova, inv. č. 188, In: Müllerová, Š.: Život a dílo moravského sochaře Georga Antona Heintze. /Počáteční tvůrčí období/, Diplomová práce FF UP v Olomouci, Olomouc 1995, In: Pavlíček, M.: Severin Tischler, Dizertační práce FF UP v Olomouci, Olomouc 2001

Děkan Ondřej Antonín Richter působil před příchodem do Uničova v Branné, kde je zaznamenán od 21. června 1711 do roku 1721. Richter byl neobyčejně vzdělaný a schopný organizátor, jeho postoj k umění lze spatřovat v řadě projektů, jež realizoval.

Smlouva na sochařské práce uničovského sloupu byla uzavřena až 13. listopadu roku 1735. Je pravděpodobné, že dodavatelem sochařské výzdoby celého sloupu měl být původně Jiří Antonín Heinz¹², tehdy uničovský měšťan a sochař. Heinz však v roce 1734 vážně onemocněl¹³ a Ondřej Antonín Richter se rozhodl oslovit Severina Tischlera, sochaře z Moravské Třebové.

„J. A. Heinz byl v ostré opozici vůči magistrátu. Radní úředníci museli zažít mnoho vzrušených a bouřlivých scén. Výsledkem bylo Heinzovo uzavření do místní šatlavy, kde ho hlídali vojáci za 3 krejcarey denně. Po propuštění byl poslán ke své matce domů. Rada města Uničova nařizuje, aby se sochař, pokud se jeho stav nezlepší, umístil k Milosrdným bratřím do Prostějova. 6. srpna 1734 byla vyslyšena Heinzova prosba a byly mu vráceny jeho pracovní nástroje.“¹⁴

Sochař Tischler měl podle výše zmíněné smlouvy, „svorně a rozumně uzavřené“, provést sochařskou výzdobu na započatém kamenném čestném sloupu. Tischler se zde zavazuje zhotovit 13 velkých figur, každou 7 stop vysokou, „bezvadnou, krásnou a umělecky vyvedenou“. Dále má zhotovit sochu „naší milé Paní“ se zeměkoulí - 12 stop vysokou. K tomu ještě 18 andílků 3 a ½ stopy vysokých, 8 apoštolů v reliéfu a 3 díly – reliéfní tabule – podle návrhu. Na prvním z nich mělo být zobrazeno město Uničov s obrazem Matky Boží, druhý měl přinést zobrazení mučení a slávy sv. Jana Nepomuckého a třetí reliéf měl být výjevem ze života, mučení a slávy blahoslaveného Jana Sarkandra. Za tyto práce mělo být podle smlouvy sochaři Severinu Tischlerovi vyplaceno 522 zlatých.¹⁵

Práce na sloupu byly přerušovány válkami s Pruskem a z toho vyplývajícími finančními těžkostmi.

Dalším z archivních pramenů, které nás informují o autorství sochařské výzdoby uničovského sloupu, je Kniha účtů, příjmů a výdajů, která byla vedena při budování

---

¹¹ Myšlenka postavit sloup z vděčnosti k Panně Marii za záchranu od morové nákazy vznikla již v roce 1716. In: Medlíková, J.: Život sochaře J. J. A. Heinze a jeho uničovské dílo, Diplomová práce FF UP v Olomouci, Olomouc 1971

¹² Zápalková, H.: Jiří Antonín Heinz 1698 – 1759, Olomouc 2011

¹³ Müllerová, Š.: Život a dílo moravského sochaře Georga Antona Heintze. /Počáteční tvůrčí období/, Diplomová práce FF UP v Olomouci, Olomouc 1995

¹⁴ Ibidem

¹⁵ Ibidem

monumentu.¹⁶ Zápisy, zde vedené, jsou určující pro mnohá zjištění. Podle knihy pracoval S. Tischler na uničovském sloupu v letech 1735 – 1740. Na sochařské výzdobě se podíleli jeho dílenští spolupracovníci – František Josef Seitel a Ignác Winkler.

Po Tischlerově smrti mariánský sloup dokončoval Jiří Antonín Heinz. K autorství sochařské výzdoby sloupu je třeba zmínit existenci autorské signatury J. A. Heinze, která je situována na zadní straně oblačné základny vrcholové sochy Panny Marie Immaculaty: G. H. / 1743.

Účty za práce, spojené se stavbou sloupu v Uničově, byly vedeny od ledna 1729 do roku 1743.¹⁷ Celkové stavební náklady činily 5 654 zlatých. Vedle částek za sochařské práce lze zjistit sumy, vyplacené za povrchové úpravy sloupu, za práce pozlačovače, za práci autora rytiny sloupu, za měděnou desku pro grafiku, za olovo, olověnou bělobu a barvy na kámen, za lněný olej, za železo, za skoby, za písek, za šindele a latě, za cihly, vápno, kovářské práce, tesařské práce, za prkna, za stavební dřevo, či zpropitné vozkovi, který dovezl kámen.

Součástí zápisů je rovněž zmínka o darování dvou zlatek na paruku mistru Koprzickovi, další částky jsou spojeny s náklady na mýdlo, s opravou cesty a také s konzumací piva řemeslníky.....¹⁸

Stavba Mariánského sloupu v Uničově byla výjimečným počinem, odvážným záměrem, od něhož stavitele neodradily ani těžkosti, spojené s válkami s Pruskem, kvůli nimž byla v mezidobí realizace tohoto významného sochařského díla na čas přerušena.

Sloup byl vysvěcen 11. září 1743 uničovským rodákem, infulovaným prelátem a proboštem šternberského augustiniánského kláštera, páterem Janem Josefem Glätzlem.¹⁹

Bohatá výzdoba monumentální architektury, realizovaná v podobě kamenných soch, figurálních a ornamentálních reliéfů, zahrnuje 12 soch andlíků osazených na balustrádě, reliéfy situované při patě architektury: reliéf Panny Marie Ochránitelky, reliéf Panny Marie se sv. Janem Nepomuckým, reliéf sv. Jana Sarkandra před Vítězným Kristem a reliéfy osmi apoštolů (sv. Petra, sv. Pavla, sv. Matouše, sv. Marka, sv. Šimona, sv. Filipa, sv. Lukáše a sv. Jana Evangelisty), dále sochy umístěné v I. patře sloupu, zobrazující sv. Judu Tadeáše, sv.

---

¹⁶ Das Empfang- und Ausgaberegister bei Erbauung der Ehrensaul, uloženo v SOKA Olomouc, Archiv města Uničova, inv. č. 3174. In: Pavlíček, M.: Severin Tischler, Dizertační práce FF UP v Olomouci, Olomouc 2001

¹⁷ Kniha účtů, příjmů a výdajů – Das Empfang- und Ausgaberegister bei Erbauung der Ehrensaul, uloženo ve SOKA Olomouc, Archiv města Uničov, inv. č. 3174. In: Müllerová, S.: Život a dílo moravského sochaře Georga Antona Heintze. /Počáteční tvůrčí období/. Diplomová práce FF UP v Olomouci, Olomouc 1995

¹⁸ Müllerová, S.: Život a dílo moravského sochaře Georga Antona Heintze. /Počáteční tvůrčí období/. Diplomová práce FF UP v Olomouci, Olomouc 1995

¹⁹ Zápalková, H.: Jiří Antonín Heinz 1698 – 1759, Olomouc 2011

Josefa, sv. Floriána a sv. Jiří, následně sochy, osazené nad římsou II. patra architektury (sv. Jana Sarkandra, sv. Karla Boromejského, sv. Bartoloměje a sv. Jakuba Většího a 4 sochy andílků).

Monumentální sochařské dílo vrcholí sochou Panny Marie Immaculaty.

Vlastní architektura sloupu je bohatě dekorovaná ornamentálními motivy a v detailech zlacená. Sochařskou výzdobu doprovázejí pamětní nápisy.